

FĂORIN MUREȘAN

Odată cu pacea de la Karlowitz (1699) raportul de forțe se schimbă în această parte a Europei. Cel ce va asigura ordinea, va fi Imperiul habsburgic în timp ce Imperiul Otoman a trebuit să se recunoască înfrânt.

Intrând în stăpânirea Transilvaniei, Habsburgii s-au aflat în fața unei situații diferite în raport cu Austria sau cu Occidentul: sarcinile domeniiale erau mai mari decât cele fiscale datorate de contribuabili statului. Ca urmare, statul absolutist a trebuit să intervină în raporturile dintre stăpân și iobag, pentru a crea posibilitatea contribuabilului țaran să-și plătească obligațiile fiscale. Problema reglementării impozitului în Transilvania a fost determinată și de situația de criză în care se afla imperiul la care se vor adăuga și cheltuielile celor două războaie costisitoare, de la mijlocul secolului, și care au fost pierdute. Principala cauză a acelor războaie a fost rivalitatea între diferiții pretendenți pentru a succede la tronul imperial, drept contestat Mariei Tereza. Un contestatar a fost regele Prusiei, care, bazându-se pe insuccesul avut de Habsburgii împotriva turcilor, invadează Silezia fără a declara război. După un scurt timp, împotriva împărătesei, se vor ridica și regii Bavariei, Saxoniei și Spaniei¹.

În timp ce Spania a intrat în Italia, Carol Albert — ducele Bavariei — a fost ajutat de francezi să ocupe Praga în noiembrie 1741 și să fie ulterior proclamat (la Frankfurt) împărat sub numele de Carol VII. În aceeași zi însă trupele austriece au intrat în München grăbind semnarea păcii prin care Prusia câștigă Silezia².

În această situație Maria Tereza a reușit să susțină provinciile habsburgice unite sub sceptrul ei, mai ales după ce a convins nobilimea maghiară să renunțe la a-și revendica autonomia. În al doilea rând, Austria s-a sprijinit pe ajutorul Angliei care nu dorea un dezechilibru de forțe în Europa Centrală. Totuși, la o nouă intervenție a regelui Prusiei, Frederic II, Maria Tereza este obligată să cedeze din nou Silezia (prin pacea de la Dresda din 1745), iar prin pacea de la Aix la Chapelle (1748) pierde unele teritorii în favoarea Spaniei.

Aceste războaie au însemnat un efort financiar extraordinar. Tocmai de aceea, Habsburgii au urmărit continuu o modernizare a fiscalității, o perfecționare a acesteia, de aici rezultând și modificările în sistemul de impunere ce evoluează de la sistemul „porții“ (sistem moștenit din perioada principatului) la „sistemul calculilor“ (introdus în 1730) iar apoi, la „sistemul betlenian“ (introdus în 1754)³.

¹ R. Kralik, *Histoire de Vienne depuis Empire romain jusqu'à nos jours*, Paris, 1932, p. 236.

² *Ibidem*, p. 236.

³ *Erdelyi törtenete*, Budapesta, vol. II, p. 1018.

„Poarta“ a fost un sistem de impunere a cărei mărime varia după regiune și epocă de la 2 la 5 familii a câte 5—6 membri⁴. În secolul al XIV-lea o poartă reprezenta o gospodărie pe poarta căreia se intra cu un car cu fân sau cu bucate, pentru ca în secolul al XVII-lea, poarta să fie egală cu gospodăria, țărănească ce avea vite în valoare de 6 florini. Ulterior, o poartă reprezenta mai multe familii (4—12) ce-și plăteau împreună dările fixate. O conscripție fiscală bazată pe acest sistem a fost conscripția din 1721—1722. Unitatea de înregistrare era gospodăria, scopul urmărit fiind stabilirea sarcinilor fiscale nu numai după starea economică a țăranilor dependenți ci și după numărul familiilor. Dar acest sistem de impunere era limitat pentru că cuprindea numai o parte a populației: categoriile sociale contribuabile (iobăgimea, jelerii, libertinii, orașenii, pelerinii, slugile etc.) indiferent dacă aveau domiciliu permanent sau nu în localitatea respectivă⁵. Aceste conscripții mai poartă numele de conscripții dicale pentru că evidența numărului de porți se ținea pe creștături de lemn (răboaie) care în limba latină se numesc „dica“⁶.

O primă încercare de reformare făcută de Habsburgi în sistemul de impunere a fost în 1730 când sistemul porților a fost schimbat cu cel al calculilor. Dar și acest nou sistem prezenta un inconvenient mare: păstra aceeași împărțire egală a impozitului pe națiuni, neexistând o repartizare proporțională a acestuia. Pe lângă această inegalitate mai apar și altele legate de scutiri de impozite sau existența unor impozite speciale pentru orașe cu statut privilegiat. În cazul acestor scutiri, mai mult chiar, cuantumul lor este determinat de obiceiuri, instanțe de judecată sau decrete imperiale⁷.

⁴ L. Moldovan, *Conscripții și recensăminte* în „Revista de statistică”, 8, 1970, p. 86.

⁵ A. Cherteș, A. P. Antal, *Conscripția generală a contribuabililor din Transilvania în anii 1721—1722* în „Revista de statistică”, XVIII, 5, 1969, p. 33.

⁶ L. Moldovan, *op. cit.*, p. 87.

⁷ J. Kovacsics, *A 1750 Evi erdelyi arszágos összarás* în „A törteneti statistika forrásai”. Budapesta, 1957, p. 274.

Scutite de plata impozitului sunt persoanele ce aparțin clerului (slugile bisericesti, clopotari, diaconi, paznici de cimitire, slugile preoților, jelerii bisericesti), nobilimea, secuii liberi, tinerii căsătoriți, funcționarii publici (primari, paznici de noapte) la care se adaugă și alte categorii sociale (păstori, cei inapți de muncă, cei fără tutore, văduvele, cerșetorii, bolnavii, orbii, etc.).

Ca atare, Curtea vieneză va căuta nu numai o reformare a sistemului de impozitare ci și o reformare a aparatului de stat.

Reforma fiscală din Transilvania a avut ca model cea aplicată în Satu Mare. Totuși, în Transilvania, doar la a treia încercare (după primele două eșuate din 1718—20 și 1726) s-a putut demara procesul de schimbare, odată cu rescriptul din 20 iulie 1742 adresat Dietei și după constituirea, la 28 iulie 1749, a „Comisiei speciale” în componența căreia intrau reprezentanții Cancelariei aulice a Transilvaniei, de la Viena și reprezentanți ai Stărilor ardelen. Proiectul ultim, elaborat în august 1749, a fost discutat între 9—13 octombrie în cadrul „Hofdeputation Banaticis Transylvanicis et Iliricis” nefiind definitivat însă decât în ianuarie 1750, când, printr-un rescript, s-a hotărât modul în care urma să se realizeze conscrierea. Conscripția urma să fie făcută separat pentru fiecare localitate, iar anterior de completarea tabelului trebuia să se facă o scurtă prezentare a satului respectiv. Urma, apoi, notarea, într-o tabelă suplimentară, a veniturilor generale.

În urma discuțiilor din ianuarie, acestor două tabele li s-au mai adăugat două: primul *viza impozitele obștești* ale comunelor și orașelor (venitul locurilor publice) și avea mai multe rubrici: 1. venitul estimat anual al vămirilor; 2. venitul apreciat al morilor; 3. venitul estimat realizat de cazanele de tuică; 4. venitul estimat al măcelăriei; 5. arenda munților și a pășunilor; 6. arenda ogoarelor și fânașelor; 7. arenda lemnăriei (loc de tăiat lemne); 8. venitul din strânsul ghindei; 9. venitul estimat al târgurilor; 10. venitul estimat realizat din monopoli; 11. venitul realizat din diferite ser-

vicii ; 12. taxa estimativă realizată din împrumuturi (intrări—ieșiri) ; 13. taxa estimată obținută din diferite titluri.

La toate cele cinci sate ale Văii Țibleșului aceste rubrici nu au fost completate specificându-se „non dantur“.

Al patrulea tabel se referă la terenurile pustii.

Tot în ianuarie s-a hotărât ca pe lângă personalul care se ocupă cu conscripția (funcționarii localităților) mai trebuie adăugată și câte o persoană ce nu este din Transilvania și care trebuie să fie ori din armată, ori funcționar al vistieriei, iar rolul lor era de cenzurare și control a „Comisiei de conscriere“.

Problemele cele mai controversate au fost cea a terenurilor pustii și modul de înregistrare al străinilor. Discuțiile au fost încheiate prin rezoluția imperială dată de Maria Tereza în 16 febr. 1750 în cadrul conferinței ministeriale. S-a rămas la formula de înregistrare a terenurilor pustii într-o tabelă separată, iar străinii vor plăti impozit în localitățile lor și vor fi trecuți la sfârșitul rubricii unde au fost trecuți contribuabilii.

Astfel, la 19 martie 1750, împărăteasa a autorizat Guvernul să înceapă conscrierea. Ca organ de conducere a acestei activități a fost desemnat Guvernul în timp ce Cancelaria aulică a Transilvaniei avea atribuții de control limitate. Aceeași dispoziție prevedea instruirea ofițerilor și autorităților prin răspândirea unor formulare. Funcționarii erau în grupe de câte trei ori trei. Dacă o persoană din acestea va fi înlocuită trebuie raportat. Acești funcționari ce realizează conscrierea răspund în fața Guvernului și trebuie să prezinte rapoarte informative din 15 în 15 zile către autoritățile princiare. Munca trebuia începută cu luarea datelor despre cei ce plătesc impozit, apoi funcționarii ce aparțin autorităților locale vor depune jurământul pentru întărirea adevărului. Doar după aceste pregătiri începea conscrierea propriu-zisă. Spre deosebire de sistemele existente anterior acum este înregistrat fiecare cap de familie în mod individual. După terminarea conscrierii se va realiza un control din casă în casă, pentru verificarea adevăru-

lui (au fost controlate inclusiv casele goale).

Toate aceste dispoziții aveau prevederi, și pentru lămurirea cazurilor de scutiri de impozit a nobililor, pământurilor boierești, a clerului și personalului bisericesc, a iobagilor. Dispozițiile se încheiau cu enumerarea unor sancțiuni ce trebuiau să fie aplicate în caz de nesupunere la ordine. Tot pentru a se putea verifica corectitudinea înregistrărilor făcute și a se putea centraliza datele respective primele tabele trebuiau înaintate Guvernului.

Totuși, aceste instrucțiuni au lăsat multe lacune nerezolvate, dovadă fiind corespondența amplă dintre Guvern și scaune purtată între lunile martie—septembrie 1750.

Prelucrarea datelor este începută, de către Comisia Directivă la 16 ianuarie 1751. Pentru centralizarea și prelucrarea datelor, Viena a cerut fiecărei națiuni să-și trimită câte un reprezentant, dar refuzul acestora a determinat-o pe împărăteasă să ordone, la 6 aprilie 1751, Comisiei să înceapă prelucrarea materialului fără a ține cont de aceste absențe. La 2 august 1751 Guvernul a dat raportul asupra muncii și a împărțit-o pe 5 secții de lucru, iar fiecare secțiune avea câte un responsabil, în persoana unui membru al Comisiei Directive. După prelucrarea datelor, la 7 februarie 1752, s-a dat un nou rescript — privitor la clasificarea finală. Potrivit acestuia, clasificarea trebuia făcută în trei categorii în funcție de randamentul pământului și a posibilităților de comerț. Deci impozitul era proporțional cu activitatea comercială. La 7 aprilie 1753 se dă un alt rescript ce stabilește clasificarea finală potrivit a două criterii : în primul rând se ținea cont de târgul cel mai apropiat de satul în cauză, iar în al doilea rând, aceste piețe trebuiau împărțite în trei categorii :

- a) Brașov, Sibiu.
- b) Mediaș, Cluj, Sighișoara, Bistrița.
- c) celelalte orașe.

Conscripția din 1750 delimitează două zone ale Districtului Valah al Bistriței : Districtul Inferior și Districtul Superior, fiecare cu câte 11 sate. Districtului Infe-

rior cuprindea localitățile : Mocod, Mititei, Runc, Zagra, Poieni, Aluniș, Bichigiu, Salva, Suplai, Sântioana și Mărișelu, iar cele ale Districtului Superior erau : Ilva (*Ilva*), Maieru (*Major*), Rodna (*Rodna*), Sângeorz Băi (*Szent Gyorgy*), Feldru (*Földre*), Vărarea (*Varajre—Nepos*), Rebrîșoara (*Kis Rebra*), Rebra Mare (*Nagy Rebra*), Coșbuc (*Hordo*), Năsăud (*Noszod*), și Telciu (*Telts*).

De-a lungul timpului, spațiul cuprins în Districtul Valah al Bistriței (fără însă a ne referi obligatoriu la aceleași sate) a avut mai multe denumiri : Districtul Rodnensis, Vallis Rodnensis, Districtus Valahicus, și era o parte din viitorul District grăniceresc al Năsăudului⁸.

La o analiză a repartiției geografice a celor 11 sate din Districtul inferior al Bistriței, se poate observa că nouă sunt situate în zona submontană a Văii Someșului în timp ce celelalte două (Nușfalău și Sântioana) aparțin zonei deluroase a Văii Șieului. Această situație diferită a lor poate influența calitatea și rentabilitatea solului deși, în general, pământul agricol este slab roditor (cu excepția satelor Mititei, Nușfalău și Sântioana ce au un pământ mediu roditor). Ca atare, pentru creșterea producției agricole, a randamentului, acolo unde configurația terenului permite, pământul este îngrășat anual (Mocod, Zagra, Sântioana) sau o dată la 3, 4 ani (Nușfalău). Aceasta demonstrează că principalele surse de venituri ale locuitorilor zonei nu provin din agricultură ci, acestea trebuie completate cu cele obținute din vânzarea obiectelor artisanale, îmbrăcăminte sau produse animale realizate în fiecare gospodărie și care sunt vândute în principalele târguri din vecinătate.

Producțiile realizate în agricultură variază, în medie, de la 4 clăi la 8 clăi, atât la semănăturile de toamnă (Zagra-Sântioana), cât și la semănăturile de primăvară (Poieni-Zagra). Existența satului Zagra în ambele cazuri, dar la poli opuși, poate însemna că randamentul este mai

mare la semănăturile de primăvară. Ideea este întărită și de cantitățile mai mari semănate primăvara față de cele semănate toamna (în medie 2,34 câble față de 2,28 câble). Totuși această diferență nu este mare (doar 0,06 câble), iar la nivelul celor 11 sate luate împreună, procentul celor care seamănă toamna este mai mare (52,82%). Randamentul agricol este influențat de altitudine și de soiurile de plante folosite ; astfel, media obținută de cele 11 sate într-un an cu rodnicie medie este, primăvara, de 5,27 clăi (dintr-o câblă de semințe) ce fac 7,79 merțe, iar toamna, 5,90 clăi ce fac 6,45 merțe. Semănăturile de porumb sunt dovada cea mai elocventă a acclimatizării soiurilor pentru că în satele din zona montană (Suplai, Aluniș, Poieni), numărul celor care seamănă porumb este mai mic atât în comparație cu celelalte culturi semănate în satele respective, cât și în comparație cu numărul celor care seamănă porumb în satele de pe Someș (aflate, deci, la o altitudine mai joasă).

Producția cea mai mare de porumb o au satele cu solul cu rodnicie medie (Sântioana, Nușfalău și Mititei) în timp ce randamentul cel mai scăzut îl are satul Suplai, situat la cea mai mare altitudine și unde numai 27,77% dintre contribuabili au semănat porumb în timp ce semănături de primăvară au 100%, iar de toamnă 61,11%.

Pentru creșterea randamentului solului se folosește, pe lângă îngrășarea pământului, alternarea culturilor : aproape la toate satele se specifică că se ară câte două câmpuri de câte șase iugăre care se folosesc prin alternanță (cu „rândul“).

Ca o completare a agriculturii este creșterea animalelor (în special în satele din zona montană) deși numai la trei sate se specifică că pășunile sunt suficiente (Suplai, Salva, Nușfalău) în timp ce la 7 specificarea este că nu au „pășuni destule pentru ei“.

Comparând cu randamentul din agricultură, observăm că din cele trei sate cu rodnicie medie numai Mărișelu (=Nușfalău) are și pășuni suficiente (deci și posibilități teoretice mari de a crește un număr mare de animale). Suplaiul deși are posibilități agricole slabe compensarea

⁸ Valeriu Șotropa, *Unele aspecte ale dezvoltării agriculturii și ale relațiilor agrare în districtul grăniceresc năsăudean în „Terra Nostra“* II, 1971, p. 281.

vine de la creșterea animalelor pentru că 40,90% dintre contribuabili au un număr mare de animale. Tot în satele din zona montană o ocupație complementară a locuitorilor poate fi și munca la pădure (Runc, Aluniș, Suplai, Bichigiu).

Analizând proprietățile deținute în exteriorul satului de domiciliu observăm o mobilitate relativ redusă a locuitorilor acestei zone, ea reducându-se, de obicei, la satele vecine. Astfel, 64,58% dintre aceste proprietăți sunt din Districtul Inferior, 22,91% sunt din Districtul Superior și doar 14,28% sunt proprietăți în sate din alte comitate (Solnoc, Dăbâca).

Numărul cel mai mare de posesiuni în exterior îl are satul Zagra, care are și cel mai mare număr de contribuabili din acest district. Astfel, la un număr de 217 înscrși, 30 au posesiuni și în alte sate (13,82%) dintre care doi (6,66%) au și pământ arabil și fânețe, iar unul are (3,33%) fânețe în două sate diferite. Dintre aceste posesiuni exterioare 6 sunt în Districtul Inferior, 3 în Districtul Superior și una în Comitatul Solnoc.

Ca atare, în perioada anterioară regimentului, agricultura nu a constituit ocupația principală în viața economică a populației. De aceea, pe lângă practicarea pe scară redusă a unor ramuri ale agriculturii, locuitorii districtului s-au ocupat de prelucrarea în cadrul industriei casnice a produselor animaliere și a lemnului, iar apoi comercializarea acestora. În plus, localnicii efectuau temporar sau periodic, diferite munci în alte zone.

Doar ulterior, după militarizarea acestor sate⁹, a devenit o necesitate evitarea aducerii produselor agrare din alte părți prin dezvoltarea unei producții locale suficiente pentru acoperirea propriilor nevoi. Astfel va apare interesul ca grănicerii să se ocupe într-o măsură sporită de agricultură. Iar pentru ca agricultura locală să poată răspunde acestor sarcini s-a încercat permanent dezvoltarea unei agriculturi extensive și intensive prin ameliorarea și aclimatizarea unor soiuri de plante productive.

⁹ Petru Pavel Aron, *Statistica românilor...* în „Transilvania“ nr. IX, 1901, p. 238.

De fapt și în părțile introductive ale descrierii fiecărui sat se specifică că locuitorii din satele respective se întrețin din vinderea țesăturilor de lână sau alte produse realizate în gospodării.

La fel se spune că, aceste sate, prin poziția lor nu sunt avantajoase plasate pentru a permite dezvoltarea unui comerț prosper.

Dintre cele 11 sate ale Districtului Inferior al Bistriței, 5 sunt așezate pe Valea Țibleșului: Mocod, Zagra, Aluniș (fostul Găureni), Poieni și Suplai. Ele se află la altitudini diferite (700—1100 m), într-o zonă împădurită și, în general, greu accesibilă. Fiind o zonă montană pământul nu este foarte productiv iar agricultura este o ocupație secundară. Dintre aceste sate Zagra este cel mai mare (de fapt este cel mai mare din district) ajungând la 213 contribuabili ce plătesc impozit la care se mai adaugă 9 preoți.

Satul este așezat în vale, între munți, pe râul Țibleș (sau Zagra), la aproximativ jumătate distanța dintre satele Poieni și Aluniș și la 3000 de pași de Bistrița. Pământul este puțin roditor necesitând îngrășare anuală. În plus, datorită faptului că satul se află în aval de Valea Alunișului de multe ori se întâmplă ca pământurile să fie inundate și distruse. Pământul arabil este lucrat prin alternarea terenurilor de 6 iugăre, dar randamentul nu este foarte mare obținându-se într-un an cu rodnicie medie, dintr-o câblă de semințe semănată toamna, 4 clăi sau 4 merțe recoltă. La semănăturile de primăvară se obțin 8 clăi sau 10 merțe.

Spre deosebire de satele situate în nordul Districtului (Suplai, Poieni, Aluniș) în Zagra a fost aclimatizat porumbul fiind cultivat de 92,01% dintre înscrși. De asemenea, deși nu au pășuni destule, zăgrenii practică păstoritul (în special creșterea oilor) pentru că se specifică în descriere că mieii sunt adunați în locuri joase.

Singura formă de comerț pe care o practică zăgrenii este pentru a-și vinde produsele casnice pentru care fac deplasări de 10.000 pași. Pe lângă activitățile amintite 37 dintre ei (17,37%) au și alte activități legate de morărit, cazane de țuică sau a împletiturilor de nuiiele. De

asemenea, ei au proprietați și în alte 10 sate. Urmărind dreptul de posesie asupra sesiei trebuie menționat că putem identifica mai multe grupe: 56 contribuabili (29,01%) au câte o sesie întreagă, 68 (35,23%) au drept de posesie asupra unei jumătăți de sesie, iar restul de 69 (35,75%) au câte un sfert, nu au de loc sau au câte o treime de sesie.

Semănăturile cele mai folosite sunt cele de primăvară — din cei cu o sesie întreagă au semănat 96,42% în timp ce semănături de toamnă au 87,5% (cu o medie de 2,53 câble față de 2,39 câble semănate primăvara). Porumb au semănat 92,85% cu o medie de 0,28 merțe. La acestea se mai adaugă și 4 merțe de secară (semănat de doi contribuabili ce reprezintă 1,036%). Toate acestea sunt semănate pe ogoare cu o capacitate medie de 6,35 câble dintre care 16 câble (4,57%) sunt deținute de contribuabili pe teritoriul altor sate (12,5% din totalul celor care au semănat).

De remarcat că în această grupă există un contribuabil ce are drept de posesie asupra sesiei, are casă dar, în rest, nu are nimic și plătește un impozit de 3,19 și respectiv 4,50 florini.

Dintre contribuabilii acestei grupe, 92,85% au cel puțin un animal pentru care au o medie a fânețelor de 3,28 care.

Cei mai bogați din sat se găsesc în această grupă iar impozitul plătit de aceștia este cel mai mare: 55,02 (plătit pe anul 1748) și, respectiv, 56,51 florini (plătit pe anul 1749). Cel ce-l plătește are pământ arabil cu o capacitate de 24 câble (mai este unul cu 22 câble în timp ce restul nu au mai mult de 12 câble) și fânețe cu o capacitate de 28 care la care se mai adaugă și alte care în teritoriul altor sate. Aceste suprafețe deținute de el reprezintă 6,85% din capacitatea ogoarelor și 23,91% din cea a fânețelor. Pe aceste suprafețe el a semănat toate cele trei culturi și are 9 boi, 4 vaci, 104 oi, 10 porci și 3 stupi. Veniturile obținute aici sunt completate de altele obținute din morărit (17,03 fl.), distilarea alcoolului (4,30 fl.) și a împletiturilor de nuiile (3 fl.) Acesta este cel mai bogat din sat nefiind întrecut nici de preoți. Cel ce-l urmează are în posesie numai un sfert de sesie dar pen-

tru care plătește un impozit de 44,17 fl. în anul 1748 și 45,21 fl. în 1749. El are 6 boi, 2 vaci, 2 juninci, 94 oi, 6 porci și 12 stupi; capacitatea ogoarelor sale este de 23 câble (la care se mai adaugă încă 5 cb. în alt sat) pe care seamănă toamna 1,5 cb., primăvara 8,06 cb. iar porumb 2 merțe. Se poate observa că aceste cantități nu sunt foarte diferite de ale primului, dar, spre deosebire de acela, nu are venituri suplimentare obținute din morărit sau din meșteșuguri.

De la restul de 211 contribuabili se percep impozite mijlocii, existând doar 8 persoane a căror impozit depășește suma de 20 fl. (ei reprezintă 3,79%). În plus, dintre acești 8 contribuabili doar doi (0,94%) au un impozit de peste 30 fl.

În categoria contribuabililor nu trebuie incluși preoții pentru că ei nu plătesc impozit. În conscripția de față au fost înregistrați 9 preoți funganși (preoți în funcție). Comparând acest număr al preoților înscrși în conscripție cu cel al preoților înregistrați de vicarul Petru Pavel Aron (tot în 1750) observăm că în conscripție a fost înregistrat cu un preot mai mult. Oricum, numărul preoților la români este mai mare decât la celelalte culte. Astfel, observăm, în Centralizatorul din 1750, că în Districtul săsesc, la un număr de 1621 contribuabili există 28 preoți (23 reformați și 5 uniți), în schimb, în Districtul românesc, la un număr de 3189 contribuabili există 91 preoți uniți. Respectând proporția preoților români din Districtul săsesc ar fi trebuit ca în cel românesc să existe doar 55 preoți, ori, în realitate, numărul lor este aproape dublu.

Acești preoți din Zagra sunt foarte înstăriți, având fiecare casă, pământ arabil (cu o capacitate medie de 15,88 câble) pe care seamănă cantități destul de mari de grâu și porumb în comparație cu restul populației din sat, mai ales că ei seamănă toate cele trei culturi: grâu de primăvară, de toamnă și porumb.

De asemenea și numărul de animale deținute de aceștia este mai mare, având, în medie, 5,62 boi, 2,75 vaci, 19,25 porci și 4,25 stupi. Ca atare, preoții din acest sat sunt printre cei mai înstăriți locuitori spre deosebire de preotul din Suplai ce nu are decât un bou și este cel mai să-

rac din satul lui. O situație interesantă există în satul Aluniș (=Găureni), unde preotul, deși se situează într-o poziție fruntașă este mai sărac decât diaconul său sau decât alți 5 contribuabili ce plătesc impozit. Preoții din Zagra sunt bogați având, pe lângă semănături și animale, venituri din morărit (66,66%), din vindearea țuicii și a împletiturilor de nuiiele (11,11%) dar nici unul nu însumează singur toate aceste posibilități de venituri.

Situația fruntașă pe care o au preoții comparativ cu ceilalți contribuabili se explică, probabil, și prin punerea în aplicare a decretului Mariei Tereza, din 9 septembrie 1743, (prin care se limita numărul preoților) ce stabilea ca preoților uniți să li se dea fie din teritoriul comunei, fie din teritoriul domeniului nobililor, porțiuni canonice pentru a li se asigura subzistența. Nu este o regulă, totuși, ca preotul să fie bogat în satele mari și sărac în satele mici pentru că, de exemplu, Găureniul are 31 contribuabili, preoții se află în fruntea celor înstăriți.

Revenind acum la prima grupă de contribuabili, a celor cu sesie întreagă, observăm că și numărul de animale deținute de aceștia este destul de ridicat, dar mediile nu sunt cele mai ridicate comparativ cu mediile celor cu sesie întreagă din celelalte sate; excepție face numărul de porci (în această grupă contribuabilii au în medie 1,14 porci dar dacă îi luăm în considerare numai pe cei ce au porci, media va fi de 2,20 porci/contribuabil) pentru că 51,78% din această grupă au porci (de acest procent se apropie numai Suplaiul și Mocodul cu 50%). Totuși, deși în această grupă ar trebui, teoretic, să fie oameni cu o situație materială cel puțin medie, există o persoană (1,78%) ce nu are nici semănături, nici animale sau alte venituri și alte două persoane (5,35%) fără nici un animal. Dintre acești 56 de contribuabili nici unul nu a fost scutit de impozit pe ambii ani, existând doar 3 scutiri pe 1748 dintre care doi pentru caz de funcții („subvillicus”) iar în 1749 nu a fost nici un scutit. Media impozitului plătit de contribuabilii acestei grupe este de 12,43 fl. 1748 și 11,9 fl. 1749. Comparând aceste cifre cu impozitul mediu plătit de grupele similare din celelalte sate

de pe Valea Țibleșului se poate observa că, deși satul Zagra este un sat mare, doar în 1748 impozitul plătit de zăgreni este mai mare decât în celelalte sate, în timp ce în 1749 atât Suplaiul cât și Alunișul trebuie să plătească statului un impozit mai mare. Această situație se datorează situației materiale a contribuabililor cu o sesie din celelalte sate (de obicei numărul celor înstăriți din această grupă este mai mare — cum este, de exemplu, cazul Suplaiului unde cei cu o poziție foarte bună din grupă reprezintă 38,88%).

Dintre meșteșuguri și morărit acesta din urmă este practicat de un număr mai mare de contribuabili (23,31%), urmat de vânzarea obiectelor împletite din nuiiele (5,35%) și a cazanelor de țuică (3,57%). Aceste date pot fi însă incomplete pentru că, potrivit dispozițiilor imperiale privind regulile de conscriere, la sate meșeriașii sau cei ce practică meșteșuguri trebuie înscrși în măsura în care erau găsiți că fac așa ceva. Ori, în realitate, în toate satele montane lucrul manual constituia o sursă de venit foarte importantă.

Contribuabilii ce au câte o jumătate de sesie seamănă în cantități mai mici. Astfel, 68 de înscrși seamănă toamna, pe ogoare cu o capacitate medie de 5,61 cb, 1,95 cb. (au semănat 86,76%); primăvara 2,16 cb. (au semănat 91,17%) iar porumb seamănă tot 91,71% cu o medie de 0,41 merțe. Și în cazul acestei grupe se observă procentul ridicat la semănăturile de primăvară și mai ales la porumb, în condițiile în care, comparativ cu satele de la altitudine mai mare, acesta se seamănă în cantități mai mari. Mai trebuie observat că, deși numărul contribuabililor din această grupă este mai mare decât în prima, procentul celor care au terenuri în alte sate este mai mic (doar 7,35% față de 12,5%). De asemenea și numărul de animale este mai mic, fiecare având, în medie, 1,80 boi, 1 vacă, 0,17 juninci, 1,58 oi, 0,85 porci, 0,45 stupi. Ceea ce se păstrează, comparativ cu prima grupă, este numărul mare al animalelor de înjugat (boi, cai), și numărul relativ mic al oilor (68 de persoane au numai 108 oi — dar dintre cei 68 numai 10 au oi ceea ce reprezintă doar 14,70%). Boi au 82,35%, iar vaci au 75%.

Nici între acești contribuabili cu jumătate de sesie numărul celor săraci nu este mai mare existând doar doi care, deși au casă și ogoare cu o capacitate de 1,5 cb. și respectiv 4,5 cb. nu au semănat și nu au animale (ei reprezintă 2,94%). La aceștia se mai adaugă unul (1,47%) ce nu are decât 0,125 merțe de porumb semănat. Bineînțeles că aceștia plătesc cel mai mic impozit în această grupă (maxim 4 florini). Cel mai bogat plătește, în schimb, un impozit de 32,36 fl./1748 și 35,35 fl./1749 pentru veniturile obținute de pe pământul arabil cu o capacitate de 16 cb. și a fânajelor de 5 care. El a semănat 15 cb. de grâu și 1,5 merțe de porumb și are 5 boi, 2 vaci, 53 oi, 8 porci și 5 stupi.

Din această grupă 13,25% execută activități de morărit, 5,88% vând obiecte realizate din împletituri de nuiiele și 2,94% a cazanelor de țuică. De asemenea, dintre cei 68 de contribuabili doar 2 (2,94%) nu au casă. Ei lucrează împreună o sesie împărțită în jumătate pe care seamănă cultura de primăvară și de porumb, au boi, o vacă și un porc. Impozitul plătit de ei este foarte mic ridicându-se la 2,85 fl./1749, impozit ce se situează mult sub media grupei (9,29 fl./1748 și 10,14 fl./1749).

Ceilalți 69 contribuabili din Zagra dețin fie trei câte o sesie (fiecare câte o treime de sesie), fie câte patru, fie o jumătate de sesie, fie sesia este a unuia din doi (al doilea nu are de obicei nici casă) sau nu au sesii deloc. Astfel, la cei cu 1/3 din sesie capacitatea medie a pământului arabil este de 4,41 cb. pe care se seamănă toamna 1,77 cb. (83,33%), primăvara 1,83 cb. (91,66%) iar porumb 0,43 mț. (97,22%). Numărul animalelor deținute de acești contribuabili este destul de mic, iar procentual vorbind pe primul loc se situează cei ce au boi (72,22%) urmați de cei ce au vaci (77,77%), revenind în medie/contribuabil 1,25 boi și, respectiv, 0,91 vaci. În schimb cei ce au oi sunt cei mai puțini (numai 13,88%) cu o medie de 1,13 oi/contribuabil fiind depășiți chiar și de cei ce au juninci (25%) sau stupi (16,66% cu o medie de 0,5 stupi/contrib.).

Tot 25% din această grupă se ocupă de morărit din care obțin un venit mediu de 3,74 fl.

Impozitul mediu plătit este de 8,67 fl./1748 și 8,75 fl./1749 existând doar două persoane scutite de a-l plăti (5,55%) în ambii ani din același motiv: noi căsătoriti. Impozitul mediu plătit de ceilalți se ridică la 12,82 fl./1748 și 14,84 fl./1749 pentru cei cu 1/4 sesie; 7,68 fl./1748 și 8,5 fl./1749 pentru cei cu plăți la o sesie întreagă; 13,68 fl./1748 și 7,46 fl./1749 pentru cei cu jumătate de sesie (deținute individual de către văduva sau mama unor contribuabili); 4,14 fl./1748 și 5,05 fl./1749 de cei fără sesie.

Impozitul mediu plătit de văduve se ridică la 7,52 fl./1748 și 7,37 fl./1749 în timp ce peregrinii plătesc un impozit de 3,57 fl./1748 și 3,71 fl./1749. La peregrini mai trebuie menționat că doi dintre ei plătesc același impozit în ambii ani. Diferența este doar de mărime a impozitului pentru fiecare dintre ei.

Impozitul plătit de țigani este, în medie, de 3,53 fl./1748 și 5,008 fl./1749. De asemenea, cel mai mare impozit plătește țiganul (sunt doi) care nu are nimic în timp ce celălalt plătește un impozit redus la jumătatea primului deși are semănături de primăvară, doi boi și o vacă. Nici țiganii, nici peregrinii nu au avut scutiri de impozit în schimb una dintre văduve (din 15), care nu are nimic, nu plătește impozit pentru că „contribuit ad gener”. Între văduve mai este una care, deși plătește impozit, nu are nici măcar sesie, iar altele două au o casă împreună, iar impozitul plătit de acestea este mai mare decât la alte văduve.

La acești 69 contribuabili, media cea mai mare la semănături o avem la cei 12 ce au trei sesii (fiecare câte 1/4 din sesie) împreună. Ei seamănă pe o suprafață arabilă cu o capacitate medie de 6,5 cb., câte 3,45 cb. toamna, 3,58 cb. primăvara și câte 0,60 merțe de porumb. Ei sunt urmați de cei cu jumătate de sesie, cei cu sesie întreagă (deținute de unul din doi) și cei fără sesie ce seamănă, luați împreună, pe ogoare cu o capacitate de 1,125 cb., 0,39 cb. semănături de toamnă (37,5%), 1,085 cb. semănături de primăvară (62,5%) și 0,14 merțe de porumb (50%). Mai tre-

buie spus că, la aceste grupe, spre deosebire de cele anterioare, sunt mai mulți contribuabili fără casă. Astfel, la grupa celor cu un sfert de sesie între ultimii 4 există doi care trăiesc într-o singură casă, plătesc un singur impozit. Semănăturile și animalele sunt deținute doar de unul dintre aceștia doi, acesta fiind de fapt cel mai bogat din grupă. Impozitul plătit este de 44,17 fl./1748 și 45,21 fl./1749, iar suprafața agricolă cultivată are o capacitate de 28 cb. dintre care 5 provin din alte sate; pe aceasta au fost semănate 11,5 cb. semănături de toamnă, 8,06 cb. semănături de primăvară și două merțe de porumb. Alte venituri sunt obținute și de pe urma celor 6 boi, 2 vaci, 2 juninci, 94 oi, 6 porci, 12 stupi (capacitatea fânațelor este de 44 care). Această formulă de înregistrare a două persoane poate să ascundă, potrivit instrucțiilor de realizare a conscripției existența a doi frați căsătoriți ce trăiesc pe aceeași pâine, caz în care fiecare persoană trebuie să fie trecută separat, dar cu gospodăria în comun. Aceeași situație o găsim și în cazul a doi contribuabili nou veniți care nu au însă casă sau sesie, au totuși semănături, fânațe și animale (9 boi, 4 vaci și un porc). Aceștia doi nu au plătit impozit nici în 1748, nici în 1749 — motivul scutirii fiind neprezența lor „non ad fuerunt”. Dintre cei ce au câte un sfert de sesie, patru au posesiuni și în exterior (33,33%), în schimb, nici văduvele, nici cei fără sesie nu au așa ceva. Dintre cei opt fără sesie doar doi (25%) au casă, dintre care unul nu ara nimic. În plus, cel ce nu are nimic nu plătește cel mai mic impozit, ci acesta este plătit de un alt contribuabil tot fără semănături și animale, dar care nu are nici casă. Deci, din cei opt fără sesie doi (25%) nu au nimic, ei trebuind, probabil pentru a-și câștiga existența, să lucreze ca zilieri, lor adăugându-se alți trei (37,5%) ce nu au nici măcar un animal. Unul dintre aceștia plătește un mic impozit, deși, este nou venit 0,22 fl./1748 și 3,53 fl./1749. Existența acestor noi venituri demonstrează mișcarea populației.

Dintre cei grupați, câte doi, (dintre care unul are sesia și casa) nu există nici o scutire de impozit. Scutire există, în

schimb pentru 1749 la văduva viceprimarului. În cazul acesta ceea ce este interesant este faptul că aceasta nu a fost trecută împreună cu celelalte văduve. În cazul văduvelor, suprafața sesiei pe care o au diferă având atât sesii întregi, cât și jumătăți, sferturi sau treimi de sesie. Fără sesie sunt patru dintre care una are o casă, semănături, animale și plătește impozit. Impozitul cel mai mic însă, este plătit de altă văduvă care nu are nimic. Mai sunt alte două văduve care trăiesc în aceeași casă, nu au nimic și plătesc impozit împreună.

Luat în ansamblu, satul Zagra are ogoare cu o capacitate medie de 5,66 cb., iar a fânațelor de 2,18 care. La această analiză au fost integrate și suprafețele deținute în alte sate (din totalitatea contribuabililor, 6,97% au pământ și 7,90% au fânațe).

Pe aceste suprafețe agricole, au fost semănate toate cele trei categorii de culturi (semănături de toamnă, primăvară și porumb), cu specificare că în Zagra porumbul se cultivă mult mai mult decât în satele aflate în nordul acestuia (90,65%). De exemplu, în satul Aluniș porumbul a fost semănat de doar 39,47% dintre contribuabili, iar în Suplai doar 20,82%. Situația respectivă se poate explica prin situarea Zagrei la o altitudine mai joasă decât cele două sate amintite, ceea ce i-a permis aclimatizarea mai rapidă a porumbului. În schimb, media numărului de animale la nivelul întregului sat este mai mică fiind de 1,78 boi, 1,07 vaci, 0,14 juninci 3,34 oi, 0,93 porci, 0,5 stupi/contribuabil.

Impozitul plătit în Zagra de 213 persoane este de 2071,6 fl. în 1748 și de 2123,9 fl./1749 cu o medie de 9,72 fl./1748 și 9,97 fl./1749; procentul celor scutiți de impozit fiind de 6,10%/1748 și 3,75%/1749. Între aceștia există doar două cazuri! când contribuabilii respectivi au fost scutiți pe ambii ani. Cele mai multe cazuri de scutiri se datorează necăsătoriților (53,84%) și datorită funcțiilor (27,07%).

Pe teritoriul satului Zagra, există și posesiunile a 6 străini (spre deosebire de cei 30 din Zagra care au la rândul lor proprietăți în alte sate) iar dintre aceștia 5 provin din satul vecin Poieni.

Poeni este situat între munți și are un pământ sterp care nu poate fi îngrășat din cauza „asprimmii și înălțimii munților“. Ca atare munca pământului nu constituie principala ocupație a localnicilor ci ei se ocupă mai mult cu creșterea animalelor și apoi cu vânzarea produselor realizate în gospodărie de fiecare familie de țărani. Acestea sunt, ca de altfel în întreaga zonă, și singurele produse comercializate pentru că „locul este nepotrivit pentru comerț“. Aceste produse sunt vândute în târgul din Bistrița sau în altele din Ungaria.

Pământul arabil este lucrat „reciproc cu rândul“ pe suprafețe de câte 6 iugăre. De pe acestea se pot obține producții medii de 4 clăi la semănăturile de toamnă (sau 4 merțe) sau 8 clăi la semănăturile de primăvară (sau 10 merțe). De asemenea, dintr-o merță de semințe de porumb se poate obține 6 câble.

Ceea ce este interesant pentru acest sat, comparativ cu alte sate din zonă (Aluniș, Suplai, Zagra) este faptul că aici se practică și grădinăritul sau pomicultura. Totuși veniturile obținute în acest mod sunt destul de modeste (cel mai mare venit este de 3,48 fl.). De asemenea, procentul celor care se ocupă de aceste munci este destul de mic (18,64%). Vii nu au deloc iar pășunile și fânețele nu le sunt suficiente.

Pământul cultivat este împărțit în 38 de sesii lucrate în felul următor : 26 dintre ele sunt lucrate fiecare de câte un contribuabil, alte 6 sunt împărțite fiecare în două jumătăți lucrate fiecare jumătate de către un contribuabil, alte 2 sunt lucrate de câte trei țărani iar dintre primii trei unul are sesia întreagă în timp ce ceilalți nu au nici o parte de sesie, iar din următori trei, doi au câte o jumătate de sesie. Două sesii sunt lucrate de două văduve (din cele 4) iar ultimele două sesii aparțin fiecare unui preot. Pe lângă cei amintiți mai sus mai există 8 cazuri de contribuabili care nu au nici o sesie sau parte de sesie.

Din prima grupă (a celor 26 cu sesie întreagă) toți au casă, cultivă pământ, inclusiv grădinărit și pomicultură (34,61%), cresc animale și se ocupă de morărit sau alte meșteșuguri (26,92%). Comparativ cu satul vecin Aluniș, numărul celor în-

stăriți din această grupă este mai mic. Capacitatea pământului agrar se ridică la o medie de 7,40 câble și este mai mare decât a satelor din jur (cu excepția Suplaiului). Pe aceste suprafețe ei preferă să semene primăvara în medie 2,30 cb. (80,76%). În timp ce toamna seamănă doar 1,21 cb (34,61%). Comparativ cu aceeași grupă de contribuabili din Zagra procentul celor care seamănă porumb este mult mai mic, semănând doar 53,84% (spre deosebire de 92,25% câți au semănat în Zagra). De grădinărit se ocupă doar 34,61%, obținând mediu de 1,95 fl.

Din cei 26 contribuabili, 8 (30,76%) au posesiuni și în alte sate din jur sau chiar o posesiune în comitatul Solnoc. De obicei, cei ce au aceste posesiuni exterioare au și în sat pământ mult. Totuși, nu ei vor avea cele mai multe animale și nu vor plăti impozitul cel mai mare. Mai mult chiar, există două cazuri când persoanele respective nu au nici semănături, nici animale (doar unul are fânețe), deci sunt oameni săraci (plătesc impozitele cele mai scăzute). La acești doi mai trebuie adăugat un alt sărac al cărui pământ arabil are o capacitate de numai 4 câble iar cea a fânețelor de 2 care de pe urma cărora nu poate să crească decât 6 oi. În rest, toți ceilalți 23 (88,46%) au semănături, fânețe și cel puțin o vacă.

Totuși, comparativ cu satele din jur (Suplaiul și Alunișul) numărul celor înstăriți este mai mic, lucru observabil și în mărimea impozitului pe care persoanele respective trebuie să-l plătească. Astfel, în Aluniș, impozitul mediu este de 10,97 fl./1748 și 15,91 fl./1749 ; iar cel mai mult s-a plătit 22,32 fl. și 35,31 fl. În Suplai cei cu sesie întreagă plătesc un impozit mediu de 8,92 fl./1748 și 13,26 fl./1749, iar în Poieni 7,93 fl./1748 și 10,37 fl./1749. Aici cel mai mare impozit plătit este de 16,43 fl./1748 și 20,33 fl./1749. Acest contribuabil are pământ arabil cu o capacitate de 13 câble, pe care seamănă toamna 5,57 cb., primăvara 5,25 cb., porumb 0,5 mț. De asemenea, el obține din grădinărit un venit de 3 florini. Fânețele pe care le are au o capacitate de 5 care și are 3 boi, 2 vaci, 15 oi, 4 porci, 1 stup. Dar nu acesta este cel mai bogat din grup pentru că există un alt contribuabil al cărui pământ ara-

bil ajunge la o capacitate de 14 cb., iar fânațe de 6 care ; el are 5 boi, 1 vacă, 54 oi, 5 porci, 6 stupi, iar impozitul plătit este de 19,37 fl./1748, respectiv, 25,36 fl./1749, în timp ce altul, deși are ogoare cu o capacitate de 12 cb., fânațe de două care și are, pe lângă alte animale, 63 oi, nu plătește decât un impozit de 3,20 fl./1748, respectiv în anul 1749 este scutit fiind „auxiliaricus parochi“. Pe lângă acest scutit mai există alți trei (doi în 1748), motivându-li-se scutirea prin absența lor.

Comparativ cu celelalte grupe de contribuabili, capacitatea ogoarelor la această primă grupă este mai mare. Toți ceilalți 26 au împreună ogoare cu o capacitate de 72,75 cb., cu o medie de 2,79 cb. Dintre aceștia au pământ doar 73,07%, iar cei fără casă sunt 42,85%. Deci în acest sat cei cu sesie întreagă sunt cei mai înstăriți.

Astfel, cei 12 care au în posesie câte o jumătate dintr-o sesie au pământ arabil cu o capacitate medie de 4,16 cb., pe care seamănă, în medie, 0,85 cb. toamna, 2,05 cb. primăvara (semănate de 91,66%) și 0,22 merte de porumb (semănat de 75%). Acești contribuabili nu au venituri din grădinarit. Trebuie specificat totuși că, aceste date sunt incomplete datorită deteriorării documentului. De asemenea, ca și la prima grupă, animalele cele mai des întâlnite sunt vacile (91,66% au vaci cu o medie de 1,75 vaci/contrib.). Comparția poate fi făcută și în cazul boilor, unde 75% au boi, spre deosebire de grupa anterioară, unde au avut numai 53,84%. Interesant la această grupă este numărul redus al celor care au oi (doar 25%), în timp ce juninci au 50%, iar porci 41,66%.

Ca o completare a veniturilor amintite mai sus, mai sunt cele obținute din morărit. La această grupă există 3 cazuri (25%), dintre care unul mai adaugă la aceste venituri și alți 4 fl. realizați prin prepararea țuicii. (...) [În grupa anterior menționată 26,92% au venituri din morărit și 11,38% din vinderea împletiturilor de nuiete]. Acesta este, de fapt, cel mai bogat din grupă, având ogoare cu o capacitate de 8 cb., iar a fânețelor se ridică la 1,5 care. El seamănă cantitatea cea mai mare de semințe și are cele mai

multe animale (5 boi, 2 vaci, 2 juninci, 9 oi, 2 porci și 4 stupi), iar impozitul plătit de el este cel mai ridicat din grupă (15,13 fl./1748 și 19,07 fl./1749), în timp ce următorul clasat (cu 15,02 fl./1748 și 18,26 fl./1749) este cealaltă persoană cu care primul își împarte sesia.

Pe ansamblu, impozitul mediu plătit de contribuabilii din această grupă este de 8,16 fl./1748 și 11,78 fl./1749. Făcând o comparație între aceste două grupe observăm că, deși cei cu sesie întreagă au pământul arabil cu o capacitate mai mare, iar semănăturile sunt și ele în cantități mai mari, impozitul plătit de aceștia este mai mic decât al celor cu jumătate de sesie (unde procentul celor care au impozit mai mare de 10 fl. este de numai 25%, în timp ce la prima grupă acest procent este de 26,92%). Important este, de asemenea, că la această a doua grupă nu este nici un scutit de impozit. În schimb, la prima grupă de trei ce au câte 1/3 din sesie există doi care nu au în posesiune nici o parte din sesie și sunt scutiți amândoi : primul pentru că nu a fost prezent, iar al doilea pentru că este necăsătorit. De asemenea, dintre acești doi, cel care este venit nu are nici casă. Fără casă este și cel fără sesie din a doua grupă de trei și care nici el nu a plătit impozit pe 1748. Analizat împreună se poate observa că impozitul pe 1748 a fost plătit de 50% dintre contribuabili, iar în 1749 de 83,33%, plătindu-se, în medie, 3,46 fl. și, respectiv, 6,19 fl. Între acești șase, doar unul este mai înstărit, și tot el are venit din morărit (16,40 fl.).

Cei mai săraci din sat sunt cei fără sesie, dintre care numai 3 au casă (37,5%) și doar unul (fără casă) are pământ arabil cu o capacitate de 2 câble. Semănături de toamnă și porumb are numai câte unul (12,5%), iar de primăvară au trei (37,5%). Totuși, cei ce au animale sunt mai mulți (62,5%). Și în această grupă există diferențe mari — astfel, în timp ce unul are toate trei categoriile de semănături, are fânețe, animale, venituri din morărit alți trei contribuabili nu au nimic (dintre care doar unul are casă). Dintre aceștia, unul nu plătește impozit pentru că se află sub protecția parohului, fiind ginerele acestuia. Procentul celor care plătesc impozit aici este mai mare decât la grupa

anterioară (62,5%/1748 și 87,5%/1749), deși media este de 3 ori mai mică (1,61 fl./1748 și 3,53 fl./1749). Acest impozit mediu se află chiar și sub cel plătit de văduve (ce plătesc un impozit mediu de 3,82 fl./1748 și 4,52 fl./1749). Dintre cele patru văduve doar două au casă și două au sesie (dintre care una cu casă). Interesant este că o alta are venituri din grădinărit, are semănături, fânețe și are cel mai mare număr de animale și este cea mai înstărită. Totuși, nu ea plătește cel mai mare impozit, ci o alta, care are 5 boi (prima are 3). Impozitul plătit este de 7,3 fl./1748 și 8,35 fl./1749. Faptul că ea plătește impozitul cel mai mare deși nu are semănături, demonstrează încă o dată în plus că impozitul sporește în funcție de capacitatea de muncă a fiecăruia și în funcție de venitul calculat pe o perioadă mai lungă (aceasta în condițiile în care producția agricolă putea să varieze foarte mult).

Cea mai săracă văduvă are doar o vacă și plătește un impozit de doar 1,50 fl./1748 și 2,55 fl./1749.

În acest sat sunt doi preoți ce servesc la o singură biserică și amândoi au casă și sesie întreagă. Unul dintre aceștia este cel mai bogat din sat, având pământ arabil cu o capacitate de 16 căble, iar a fânețelor de 12 care. El a semănat toamna 8,5 cb., primăvara 5,56 cb., porumb 2 merțe. El are și cel mai mare număr de animale, având 7 boi, 4 vaci, 1 junică, 64 oi, 7 porci, 2 stupi și un venit obținut din morărit de 36,24 fl.

Impozitul cel mai mic din sat este plătit de singurul țigan și se ridică la numai 51 crăițari în ambii ani. Acest impozit este plătit potrivit vechiului obicei.

Luată în ansamblu, capacitatea agrară medie a satului Poieni este 5,030 cb., pe care se seamănă 1,87 cb. toamna, 2,0013 cb. primăvara și 0,58 mț. de porumb, procentul cel mai mare avându-l semănăturile de primăvară, cu 74,55%, urmate apoi de cele de porumb (54,23%), și cele de toamnă (40,67%). La aceste semănături mai trebuie adăugate și veniturile obținute din grădinărit.

La animale, media cea mai mare o au, totuși, oile, revenind 5,84 oi/contribuabil (deși au numai 29,31%), urmată apoi de media la bovine (boi — au 55,93%, câte

1,5 ; iar vaci, au 84,48%, câte 1,56). Important este și faptul că în acest sat numărul stupilor este destul de ridicat (în medie 0,81), fiind mai mare decât al porcilor (0,72 media), deși stupi au doar 22,41% (în timp ce porci au 32,75%).

Impozitul mediu plătit de contribuabilii satului Poieni se ridică, în 1748, la 5,92 fl., iar în 1749 la 8,36 fl. și el se află sub nivelul celui plătit de contribuabilii din Zagra sau al celor din Găureni (= Aluniș), unde s-a plătit, în medie, 9,08 fl./1748 și 12,30 fl./1749.

Alunișul este situat în vale, între munți, la 4 000 pași distanță de Bistrița, pe Valea râului Țibleș. Nici aici pământul nu este prielnic agriculturii pentru că este sărac și nu poate fi îngrășat din cauza „urcușului greu al muntelui”. Localnicii au avut pășuni dar au fost sleite. Ca atare, principala sursă de venit a acestora nu este agricultura, ei fiind nevoiți „să se hrănească din munca manuală”, vânzându-și produsele la Bistrița. În schimb, satul are multe păduri, ce pot fi exploatare.

De pe pământul cultivat pot obține într-un an bun o medie de 6 căble din semănăturile de toamnă și 4 cb. din semănăturile de primăvară, iar dintr-o merță de porumb se poate obține 6 cb. producție. Cele mai folosite semănături sunt cele de primăvară (seamănă 93,54%), urmate de cele de toamnă (74,19%) și porumb (41,93%).

Pământul arabil este lucrat și aici în două câmpuri de câte 6 iugăre prin alternarea acestora. Pe lângă acest pământ localnicii mai au terenuri și în satele din jur (Bichigiu, Suplai, Runc, Zagra, Poieni). Din totalul înscrisurilor (sunt incluși și preoții) 21,05% au terenuri în alte sate, dintre care 15,78% sunt fânețe.

Și în acest sat contribuabilii pot fi împărțiți în funcție de sesia pe care o au în posesie. Astfel, din cei 31 contribuabili, 14 (45,16%) au în posesie o sesie întreagă. Pe lângă aceștia, există 6 contribuabili care au câte o jumătate de sesie, alți 4 au câte doi o sesie, dintre care doar câte unul stăpânește sesia întreagă, celălalt neavând nici o parte de sesie. Pe lângă aceștia, sunt și trei contribuabili care nu au sesie, iar dintre ei doar unul are casă. La nivelul întregului sat numă-

rul celor care nu au casă este mic — 8,33%. Dintre cei cu sesie întreagă nu este nici unul fără casă, iar nivelul lor economic este foarte diferit. Astfel, în ceea ce privește capacitatea pământurilor arabile, variația lor este de la 2 căble la 16 cb., iar media acesteia este de 5,78 cb. Pe această suprafață se seamănă în medie primăvara 2,90 cb., toamna 2,25 cb., iar porumb 0,23 mț. Procentul celor care seamănă este și el foarte diferit, variind de la 100% la 78,57%, până la 57,14%. Această preferință pentru semănăturile de primăvară se respectă la nivelul întregului sat.

Dintre contribuabili doar unul dintre cei cu o sesie au proprietăți în exterior.

Capacitatea fânețelor variază de la 1 car la 12 care cu o medie/contribuabil de 4,42 care, iar dacă mai adăugăm și cele 6 care deținute în alt sat se ridică la 4,85 care/contrib. Trebuie remarcat că cei care au ogoare cu o capacitate mare au și fânețe mai multe. Ca atare, ei au și semănături mai multe și animale mai multe.

Dintre cei 14 doar 4 au un număr mare de animale (28,57%), în timp ce ceilalți nu au împreună atâtea capete de animale cât are „cel mai sărac” dintre cei 4. Astfel, din cei 10 au boi doar 28,57%, vaci doar 50%, porci 14,28%. Din celelalte categorii de animale nu mai au, cu excepția unuia, care are o junincă. Ca atare, media la animale este dată de ceilalți 4, care au între 31 și 93 capete de animale. Între aceștia, cel ce are cel mai mulți boi are 7 iar cel ce are cele mai multe oi are 79. Deci media animalelor la întreaga grupă este: 2 boi, 1,5 vaci, 0,21 juninci, 10,71 oi (deși au numai 28,57%), 1,07 porci, 0,28 stupi. Trei din această grupă mai au venituri și din morărit sau vinderea produselor realizate din împletituri de nuiete. Dintre cei 14, doar unul este scutit (pe ambii ani), fiind „viceprimar”. Astfel, impozitul mediu plătit de această grupă este de 10,97 fl./1748 și 15,91 fl./1749. Cel mai mare impozit ajunge la 34,29 fl./1748 și 46,20 fl./1749. Dar nu cel ce plătește acest impozit este cel mai bogat om din sat, pentru că este un altul, care plătește un impozit de 41,6 fl./1748 și 66,07 fl./1749 și are

proprietăți cu o capacitate de 12 cb., pământul arabil și 23 care fânețele.

Cei șase contribuabili care au împreună 3 sesii (fiecare câte o jumătate) plătesc un impozit mediu de 9,16 fl./1748 și 13,48 fl./1749. Pământul arabil ce-l stăpânesc are o capacitate medie de 6,5 cb. pe care seamănă primăvara, în medie, 3,34 cb. (100%), toamna 2,84 cb. (83,33%) și porumb 0,16 mț. (50%). Cu aceste cantități semănate se depășesc cele semănate de contribuabilii din prima grupă. Totuși, deși și în această grupă sunt înstăriți, ei nu se ridică la nivelul celor 4 din prima grupă.

Și acești 6 manifestă preferința pentru bovine, toți având cel puțin o vacă și doar unul nu are boi, spre deosebire de grupa anterioară, unde exista un contribuabil fără animale. Această situație se menține și la grupa următoare, unde numărul de animale este foarte mic (13 capete, la care se mai adaugă unul singur care are 30 oi). Aici procentul cel mai mare este deținut de cei ce au vaci (66,66%), în timp ce cei ce au boi reprezintă 50%. De asemenea, niciunul dintre aceștia nu seamănă porumb, iar procentul celor ce seamănă culturi de primăvară și de toamnă reprezintă 83,33%, semănând toamna, în medie, 1,104 cb, iar primăvara 1,29 cb. Există doar unul singur care nu are semănături și are doar două vaci. Dar nu acesta va plăti impozitul cel mai mic, ci altul, care are o vacă și are și semănături de toamnă și de primăvară. Aceasta este încă o dovadă în plus că impozitul crește nu în funcție de cantitatea de semănături, ci în funcție de numărul de animale, cu atât mai mult cu cât din 6 contribuabili 4 au aceeași capacitate a ogoarelor și fânețelor, dar număr de animale diferit.

Impozitul mediu plătit de această grupă este de 7,27 fl. în 1748 și 7,95 fl./1749. Impozitul cel mai mic îl vor plăti însă cei fără sesie, care au plătit, în medie, 6,52 fl./1748 și 7,4 fl./1749. Totuși, doi dintre ei au plătit un impozit mai mare decât cinci dintre cei șase amintiți anterior. Diferența de medie s-a datorat unui contribuabil ce a plătit 12,58 fl./1748 și 12,47 fl./1749.

Dintre aceștia fără sesie unul nu are nici casă, iar singura lui sursă de sub-

zistență este o vacă. Ceilalți au 5 boi, 1 vacă, 14 oi, 2 stupi, respectiv 1 vacă, 1 porc. Ei nu seamănă porumb, iar media semănaturilor de toamnă este de 0,55 cb., în timp ce a celor de primăvară este de 1,125 cb.

Cel mai bogat din sat este cel ce are posesiunea unei sesii întregi, dar pe care o lucrează împreună cu altul, ce nu are nici o parte de sesie. În aceste cazuri, ei pot fi tată și fiu proaspăt căsătorit (cel fără sesie), pentru că, potrivit instrucțiunilor de conșcriere, tânărlul căsătorit, chiar dacă stă în casa tatălui, pe aceeași pâine, va fi trecut separat. Totuși, în cazul de față, amândoi au câte o casă. Situația rămâne nelămurită, mai ales că cel fără sesie nu are nici impozit de plătit și nici nu se specifică cauza acestei situații. Primul are ogoare cu o capacitate de 12 cb. și, pe lângă creșterea animalelor (120 capete și 10 stupi), se ocupă și de morărit, a cazanelor de țuică și a împletiturilor de nuiele. Pentru aceste venituri el va plăti un impozit de 41.06 fl./1748 și 66,7 fl./1749.

Din analiza făcută asupra formelor de proprietate în acest sat, se observă că randamentul cel mai mare îl dau pământurile celor cu jumătate de sesie.

Făcând o comparație de ansamblu însă, se poate observa că în acest sat sunt opt contribuabili înstăriți (ei reprezintă 25%), care împreună au 48% din capacitatea terenurilor agricole din sat. Pe această suprafață ei vor semăna 64,59% din totalul semănaturilor de toamnă, 51,20% din cel al semănaturilor de primăvară și 67,72% din cantitatea de porumb semănată. Și la numărul de animale ei vor avea un procentaj ridicat. Astfel, din numărul total de boi au 57,97%, din al vacilor dețin 44,19%, din al junincilor au 33,33%, din al oilor 84,51%, din al porcilor au 86,20%, iar din al stupilor au 65,51%.

Ca atare, acești 8 contribuabili (ce reprezintă 25%) din total, dețin cea mai mare parte a suprafețelor cultivate și a numărului de animale (61% din totalul de animale sunt ale acestor 8 contribuabili). Impozitul dat de aceștia ajunge, în medie, pe ambii ani, la 57,20% (s-a plătit pe 1748 172,43 fl. din 313,91 fl., ce

reprezintă 55,07%; în timp ce în anul 1749 s-a plătit 260,91 fl. din 439,73 fl., ce reprezintă 59,33%).

Cei săraci sunt lipsiți, în special, de animale. Cele mai multe animale pe care le au aceștia sunt vacile (doar 21,73% nu au vaci), în schimb, boi nu au 52,17%, juninci și oi nu au 86,96%, porci nu au 82,60%, iar stupi nu au 91,34%.

Discrepanța dintre cei înstăriți și cei săraci poate fi văzută, astfel, foarte ușor: în timp ce primii au aproape toți toate categoriile de animale, dintre cei săraci 43.47% nu au aproape decât animale dintr-o singură categorie.

În plus, deși în prezentarea satului se specifică că locuitorii sunt nevoiți să se hrănească din munca manuală, vânzându-și produsele la Bistrița, din cei 31 contribuabili numai patru apar cu activități de morărit sau activități meșteșugărești (12,90%), iar dintre aceștia numai unul are venituri din morărit, vinderea alcoolului și a împletiturilor de nuiele. Toți acești patru fac parte din categoria celor înstăriți.

Pe lângă acești 31 contribuabili mai sunt cinci văduve, 1 preot și un diacon. Din cele cinci văduve numai patru au case, cu specificarea că într-o casă stau două văduve (iar singurul lor venit este un porc). Totuși, nu acestea sunt cele mai sărace, pentru că cea fără casă nu are nici ea decât un bou și plătește un impozit mai mic (2,10 fl./1748 și 1,02 fl./1749) decât primele, ce plătesc un impozit de 3,05 fl./1748 și 2,48 fl./1749. Din aceste cinci văduve doar una deține o sesie întreagă, pentru că cele două ce stau în aceeași casă își împart sesia între ele, iar cea fără casă nu are sesie. Cea mai bogată, în schimb, este cea care are o treime din sesie și a cărei ogoare au o capacitate de 4 cb. Ea are semănaturi de toamnă (2 cb.) și de primăvară (2,78 cb.); are fânețe cu o capacitate de 4 care și 2 boi, 2 vaci. Impozitul plătit de ea se ridică la 4,53 fl./1748 și 9,39 fl./1749. Imediat următoarea este cea cu sesie întreagă, care plătește un impozit de 4,04 fl./1748 și 7,40 fl./1749.

Pe ansamblu, impozitul plătit de aceste văduve se ridică la 2,81 fl./1748 și 4,22 fl./1749, în cazul în care nu este nici o scutită.

Potrivit statisticii românilor făcută în 1750 de vicarul Petru Aron în satul Aluniș (= Găureni), la 181 suflete, există un preot, un cantor și un „aeditui sacristani“, date ce se potrivesc cu conscripția de față, unde au fost înregistrați un preot și un diacon. Interesant este faptul că diaconul este mai înstărit decât preotul pentru că are teren arabil cu o capacitate de 18 cb. și fânețe cu o capacitate de 10 care, în timp ce al preotului are 12 câble și 5 care. În plus, diaconul are pământ și în alt sat. Pe ansamblu, posesiuni în alte sate au 21,05%, dintre care 15,78% sunt fânețe. În schimb, în Aluniș au posesiuni (75% fânețe și 25% pământ arabil) locuitori din Poieni și Zagra.

La nivelul întregului sat se poate observa preferința pentru semănăturile de primăvară (seamnă 89,47%, în timp ce de toamnă seamănă 71,05%, iar porumb 38,47%). În ceea ce privește animalele, cei mai mulți preferă vacile (78,94%), având, în medie, 1,76/contr. Cele mai multe animale, însă, existente/contr. sunt oile — în medie 11,23. Boi au 57,89% (media 2,21), juninci au 13,15% (în medie 0,2), porci au 39,47% (în medie 0,97), și stupi au 26,36% (în medie 1,02).

Cu aceste medii, atât la semănături, cât și la animale, satul Aluniș se află sub nivelul celor din Poieni, dar superioare celor din Zagra în ceea ce privește, mai ales, numărul animalelor, dar și al semănăturilor (cu excepția porumbului).

Cel mai mic sat din cele 11 ale Districtului Inferior al Bistriței este Suplaiul, care are numai 22 de contribuabili, o văduvă și un preot. Acest sat este situat la poalele Țibleșului, fiind cel mai nordic din cele 5 ale acestei văi (a Țibleșului). Solul acestui sat este și mai sărac decât al celorlalte, fiind un pământ lutos, care nu poate fi îngrășat datorită condițiilor de relief. În schimb, este singurul sat care apare cu păduri și pășuni „destule pentru ei“. Ca atare, principala ocupație a locuitorilor satului nu poate fi agricultura, ci creșterea animalelor. Locuitorii își vor completa cele necesare traiului, ca de altfel toate satele din zonă, prin vânzarea produselor casnice.

Pământul lucrat este împărțit în două câmpuri, care sunt lucrate prin alternanță, cu schimbul. Din cei 22 contribuabili,

18 au câte o sesie întreagă, iar capacitatea ogoarelor lor este, în medie, de 10,33 cb. Pe aceste suprafețe se seamănă, însă, puțin: astfel, semănături de toamnă se seamănă, în medie, 0,31 cb. (61,11%), de primăvară 3,5 cb. (100%), iar porumb 0,11 mt. (27,77%). În schimb, toți au fânețe de cel puțin un car dar nu toți au animale, pentru că sunt două cazuri în care aceștia nu au nici un animal (11,11%) sau alți doi care au doar câte o categorie de animale. Impozitul este diferit pentru aceștia, pentru că unul dintre cei doi fără animale (dar care are un stup), plătește un impozit mai mare decât cel cu o vacă (dar care are ogoare cu o capacitate de 12 cb.) sau decât cel ce are 2 boi și o vacă, dar care are pământ arabil de numai 4 cb. capacitate. Și aici cele mai răspândite animale sunt bovinele. Astfel, 83,33% din această grupă au vaci (cu o medie de 1,77/contr.), 77,77% au boi (în medie 1,94), 44,44% au oi (în medie 15,38), 50% au porci (în medie 0,94), 27,77% au juninci (în medie 0,5), 55,55% au stupi (în medie 1,55). Prin compararea acestor date se poate observa că locuitorii acestui sat au mai mulți stupi decât porci — lucru nemaiîntâlnit în alte sate. Explicația poate veni din poziția geografică a satului — acesta fiind situat la mare altitudine, nu-și poate permite să practice o agricultură pe scară largă și, deci, nici să crească porci.

Cel mai înstărit din cei cu o sesie întreagă are 50 oi, alte 8 animale, 4 stupi și semănături pe o suprafață a ogoarelor ce au o capacitate de 32 câble (capacitate neatinsă de niciunul dintre contribuabilii din cele 5 sate, dacă facem abstracție de un zăgrean, care are ogoare cu o capacitate de 30 câble, la care mai trebuie adăugate alte 12 câble în alt sat). La aceste 32 ob teren arabil mai trebuie adăugate fânețe cu o capacitate de 8 care. Acest contribuabil va plăti cel mai mare impozit din acest sat și care se ridică la 28,49 fl./1748 și 36,26 fl./1749. Mai trebuie menționat că acesta este singurul din Suplai care are venituri din morărit (7,48 fl.).

Cel mai sărac din această grupă este văcarul satului, care nu are animale, doar semănături de primăvară de 1 cb. și fânețe de 1 car. Impozitul plătit de acesta

este de doar 1,15 florini pe 1748, în timp ce pentru 1749 este scutit, fiind văcar. Pe lângă acest scutit mai există, în 1748, un fost jude și, în ambii ani, unul ce a fost absent și care este destul de înstărit pentru că are ogoare cu o capacitate de 12 cb., fânațe cu capacitatea de 8 care, la care se mai adaugă altele două în alt sat. El are în total un număr de 48 capete de animale.

Un caz interesant este cel a doi contribuabili care, în 1748, au plătit împreună impozitul, iar în 1749 separat (au locuit, probabil, împreună în aceeași casă, pe aceeași pâine).

Pe ansamblu, impozitul mediu plătit de această grupă a fost de 8,92 fl./1748 și 13,26 fl./1749. Dacă încercăm o ierarhizare a satelor în funcție de impozitul plătit se poate observa că în cazul grupei contribuabililor cu o sesie, în anul 1748, Suplaiul s-a situat pe locul 4, dar în 1749 a săltat pe locul doi.

Pe lângă acești contribuabili, în satul Suplai mai există încă patru contribuabili cu câte 1/4 din sesie. Dintre aceștia, doar unul este mai înstărit, plătind un impozit de 11,14 fl./1748 și 20,15 fl./1749 pentru veniturile obținute din semănăturile de toamnă și primăvară și de pe urma celor 36 capete de animale (40 oi, 4 boi). Ceilalți plătesc un impozit de 2,30 fl./1748 și 5,32 fl./1749. Impozitul cel mai mic este plătit de cel ce nu are nici un animal. Impozitul mediu plătit de acești patru se ridică la 7,92 fl./1748 și 11,90 fl./1749 (cu doar două cazuri de scutiri pe ambii ani). Văduva plătește același impozit în amândoi ani 1,40 fl. Ea este săracă, deși are sesia întreagă. Capacitatea ogoarelor este de 3 cb., pe care are numai semănături de primăvară și are numai o vacă.

Dar cel mai sărac om din acest sat este preotul, care nu are nici casă, nici sesie, nici semănături; singura lui avere este o vacă. În nici un sat un preot nu este așa de sărac, dimpotrivă, aceștia se află printre cei mai bogați.

Deși satul este mic, numărul posesiunilor străine în teritoriul acestuia este cel mare: 11, dintre care 10 sunt fânațe cu o capacitate de 30 care. Acestea reprezintă 26,31% din întreaga capacitate a fânațelor satului.

Cel mai sudic sat de pe Valea Tibleșului este Mocodul. Acesta este situat la vărsarea Tibleșului în Someș, la o distanță de 1500 pași de Bistrița. Și pământul acestui sat este puțin roditor, fiind un pământ lutos și nisipos. Ca atare, și în acest sat agricultura nu poate asigura cele necesare existenței, lipsuri ce sunt completate cu veniturile obținute din vânzarea produselor obținute în gospodăriile contribuabililor.

Pământul cultivat este lucrat în două câmpuri de 6 iugăre care sunt folosite alternativ și care sunt îngrășate în fiecare an. Acest lucru face ca într-un an mediu să se obțină dintr-o câblă de grâu semănat toamna, 4 clăi corespondentul a 6 merțe; dintr-o câblă semănată primăvara se poate obține, în medie, 6 clăi, adică 10 mț. Și în acest sat, ca și în Zagra, se seamănă porumb în cantități mai mari decât în satele aflate la altitudine mai mare, obținându-se într-un an cu rodnicie medie, dintr-o merță, 6 câble de porumb.

În schimb, în acest sat doar 58,16% au fânațe și doar 13,72% se ocupă de morărit în timp ce cazan de țuică deține doar un preot iar cu vânzarea împletiturilor de nuiiele se ocupă doar 5,22%.

Un alt lucru, întâlnit doar la acest sat, este faptul că sunt 5 contribuabili (3,31%) ce au restanțe la impozit pe anul 1749. Totuși aceste restanțe sunt mici, ridicându-se doar la 3,25 fl. — de fapt la nici unul dintre acești contribuabili restanțele nu au depășit suma de 1 florin. Mai trebuie remarcat că nici unul dintre acești 5 nu este foarte sărac, ei plătind impozite de 5,56 fl.; 6,59; 12,03; 12,08; 14,28 florini/1748 și 6,57; 7,15; 10,25; 11,20; 19,58 florini/1749. Pe lângă aceștia mai sunt 13 (8,60%) care au plătit impozite cuprinse între 1—3 florini.

Dintre cei 153 înscrși în conscripția de față, au terenuri arabile în exteriorul satului doar 6 (3,92%) iar fânațe 7 (4,57%). Aceste suprafețe sunt mai mari decât cele ale străinilor ce au proprietăți în Mocod (9 cb. și 15 care față de 4 cb. și 2 care). Acești străini provin din satele din jur Zagra, Mititei și din Telciu în timp ce mocodenii au pământuri în Mititei, Runc, Zagra, Poieni, Salva, Telciu, Hordou, Nimigea și într-un sat din comita-

tul Dăbâca. Se poate observa, că de fapt și în celelalte sate ale Văii Tibleșului, că aceste posesiuni externe se reduc, în general, la limitele Districtului Românesc al Bistriței.

În acest sat din cei 133 contribuabili 38 au drept de posesie asupra unei sesii întregi, alți 38 asupra unei jumătăți de sesie, 21 au câte 1/3 de sesie, 4 au câte 1/4 din sesie, 6 au 1/5 (singurul caz de pe Valea Tibleșului), 9 sunt fără sesie sau părți de sesie iar 16 lucrează câte doi o sesie. La aceștia mai trebuie adăugate 13 văduve, 2 preoți, 2 țigani și 3 peregrini (vagi).

Dintre cei 38 (28,57 %) care au sesia întreagă toți au 1 casă, cu excepția unuia care are 2 case (singurul caz înregistrat în această zonă) care însă nu este cel mai bogat din această grupă (cu cele 20 cb. capacitate a ogoarelor și 5 care capacitatea fânațelor ; cu un impozit care se ridică la 14,14 fl./1748 și 12,48 fl./1749 ; cu 2 boi doar și cu alte fânațe în alt sat care au o capacitate de 3 care) pentru că cel mai bogat plătește un impozit ce se ridică la 29,44 fl./1748 și 31,48 fl./1749 și are ogoare și fânațe cu capacități ce se ridică la 20 cb. și 4 care, la care mai trebuie adăugate și animalele (7 boi, 40 oi, 2 vaci, 12 porci) și veniturile obținute din împletituri (4 florini).

Spre deosebire de grupele identice din celelalte sate în Mocod cele mai folosite sunt culturile de toamnă (94,73 %) semănându-se, în medie, 2,286 cb. pe o capacitate medie a suprafețelor arabile de 4,90 cb. Semănături de primăvară sunt executate de 92,10 % (se seamănă, în medie, 2,03 cb.) iar porumb seamănă 92,16 % (cu o medie de 64 mț.). În plus, 9 contribuabili seamănă și secară (23,68 %) cu o medie de 48 merțe. Se observă deci, că aproape toți contribuabilii din această grupă seamănă toate cele trei culturi iar alții 23,68 % seamănă și secară. Cauza ar putea fi altitudinea mai joasă decât în cazul satelor amintite anterior, ceea ce permite o agricultură mai rentabilă.

În schimb procentul celor care au animale este mai mic : 71,05 % au vaci (în medie 1,10), 23,68 % au juninci (în medie 0,47), 23,68 % au oi (în medie 2,57),

50 % au porci (în medie 1,28) și 23,68 % au stupi (în medie 0,44).

Dintre acești 38 contribuabili, 34,21 % plătesc un impozit mai mare de 10 florini. În schimb, în 1749 procentul celor cu un impozit mai mare de 10 fl. se ridică la 47,36 %. Cu aceste impozite medii plătite acești contribuabili se situează în 1748 pe al doilea loc (după Zagra) iar în 1749 doar pe locul al 4-lea, după Găureni (15,91 fl.), Suplai (13,26 fl.), Zagra (11,91 fl.).

În această grupă nu există nici un scutit de impozit. Aceștia apar la cei cu jumătăți de sesie fiind motivați de funcțiile lor : unul a fost „viceprimar“ iar al doilea a fost jude. Pe lângă aceștia (scutiți primul pe 1748 și al doilea pe 1749) mai apar trei scutiți pe ambii ani : unul era pescar (plătea potrivit vechiului obicei), altul păstor iar al treilea era „viceprimar“. Dintre aceștia cel mai sărac era păstorul care nu are nimic decât sesia cu o capacitate de 2 cb., urmat de „viceprimar“ care are în plus față de primul o junincă, 2 oi și 1 porc. Faptul că acesta este scutit pe ambii ani poate însemna că respectivul este încă în funcție.

Cel mai înstărit dintre aceștia plătește un impozit de 21,33 fl./1748 și 24,19/1749 având pământ arabil cu o capacitate de 24 cb. pe care seamănă 4,5 cb. semănături de toamnă, 3,31 cb. din cele de primăvară și 0,5 merțe de porumb. Capacitatea fânațelor sale nu depășește 3 care și are 4 boi, 30 oi, 4 porci.

Capacitatea medie a terenurilor acestei grupe este de 4,89 cb. pe care se seamănă, în medie, 1,61 cb. semănături de toamnă (semănate de 89, 47 %), 1,87 cb. semănături de primăvară (89,94 %) și 0,35 merțe de porumb (78,94 %). La acestea mai trebuie adăugat și cei 13,15 % care seamănă secară.

Și în această grupă procentul celor care au animale este mic. Astfel, 57,89 % au boi (în medie 1,2), 50 % au vaci (în medie 0,7), 60,52 % au porci (în medie 1,13) iar stupi au 7,89 % (în medie 0,15).

Venituri din morărit au doar patru (10,52 %) cu un venit mediu de 2,54 fl. Impozitul mediu plătit de acești contribuabili se află sub nivelul primei grupe și sub nivelul grupelor similare din celelalte sate. Acesta se ridică la 7,71 fl./1749

și 7,098 fl./1748. Trebuie specificat, în plus, că în această grupă sunt cei mai mulți restanțieri la impozit pe anul 1749 (2 din 5 ce reprezintă 40 %) și numai unul dintre ei nu are casă (2,63 %).

Un impozit mediu mai ridicat plătesc cei doi care lucrează împreună o sesie dar care aparține numai unuia. De obicei cei fără sesie erau și cei fără casă dar în cazul satului Mocod doar trei (din 16) sunt fără casă, ce reprezintă 18,75 %. Tot aici este un caz interesant unde din doi cel ce nu are sesie este și cel ce are casă iar cel mai bogat dintre aceștia este cel cu sesie dar fără casă. El plătește un impozit de peste 13 florini în amândoi anii, în timp ce cel cu casă, dar fără sesie, plătește doar 2,17 fl./1748 și 3,40 fl./1749. Acesta din urmă nu are nici un animal în timp ce primul are 3 boi, 1 vacă, 4 porci, 7 stupi.

Din această grupă impozitul cel mai mare este plătit, în 1748, de unul care are și casă și sesie iar pe lângă semănăturile și animalele pe care le are (8 capete) mai are și un venit din morărit (de 2,37 fl.). El plătește 20,32 fl./1748 în timp ce în 1749 el a plătit doar 11,39 fl. Acesta lucrează sesia împreună cu unul ce are casă, are și sesie dar nu are nimic și nu plătește nici impozit, fără a se specifica motivul. Pe lângă acesta nu mai există nici un scutit, nici măcar curierul („veredes”) care plătește impozit potrivit obiceiului vechi. Media impozitului este de 8,68 fl./1748 și 9,33 fl./1749 — deci o medie mai mare decât a grupei anterioare (cei cu jumătate de sesie). Diferența este cauzată, probabil, de numărul mai mare de animale pe care-l au aceștia din urmă. Astfel, boi au 82,5 % cu o medie de 1,56/contribuabil (față de 1,2), vaci au 75 % (în medie 1,06 față de 0,7), juninci au 31,25 % (în medie 0,43 față de 0,31), oi au 25 % (0,93 față de 2,13), porci au 62,5 % (1,43 față de 1,13) iar stupi au 25 % (0,81 față de 0,15). Ideea este cu atât mai plauzibilă cu cât la semănături nu au același avantaj.

Cei ce au câte 1/3 dintr-o sesie au pământuri arabile a căror capacitate se ridică la 4,90 căble pe care seamănă toamna, în medie, 1,66 cb. (95,23 %), primăvara 1,63 cb. (100 %), iar porumb 0,55 merțe (90,47 %). La aceste culturi mai

trebuie adăugat și secărețul semănat în procent de 4,76 %. Și aici numărul celor care au animale și al animalelor este mai mic. Astfel, boi au, în medie, 1,47/contribuabil, (66,66 %); vaci au, în medie, 0,90 (66,66 %); juninci au 0,28 (14,28 %), oi au doar doi (9,52 %); porci au, în medie, 0,61 (42,85 %) iar stupi nu au nici unul. Cu morăritul se ocupă șase contribuabili (28,57 %) care obțin în total 14,49 fl. Nu este o regulă ca aceștia care au venituri din morărit să fie și cei mai bogați pentru că dintre aceștia doar 3 (50 %) au un impozit mai mare de 10 fl. Impozitul mediu plătit de ei este de 7,30 fl./1748 și 8,94 fl./1749. Un nivel scăzut al impozitului față de acesta au cei șase care stăpânesc câte 1/5 din sesie. Aceste părți de sesie sunt deținute doar de cinci contribuabili (ei au și casă) în timp ce al șaselea nu are nici casă nici pământ decât cu o capacitate de 6 cb. pe care are semănături de toamnă și de porumb. Pentru aceste venituri el plătește un impozit de 4,20 fl./1748 și 2,20 fl./1749. El nu este cel mai sărac din această grupă pentru că este unul care plătește un impozit de doar 1,32 fl./1748 și 3,47 fl./1749. Impozitul mediu plătit de această grupă este de 7,16 fl./1748 și 8,10 fl./1749 în condițiile în care impozitul cel mai mare plătit este de 15,08 fl./1748 și 17,57 fl./1749.

Mai înstăriți decât aceștia sunt cei patru care au câte 1/4 de sesie și care plătesc un impozit de 9,89 fl./1748 și 10,11 fl./1749. Dintre aceștia unul singur a fost scutit pe anul 1748 pentru că a fost căsătorit recent. De asemenea toți dintre aceștia au casă. De fapt în acest sat excepțiile celor fără casă sunt foarte mici, lucru valabil și pentru cei fără sesie dintre care șapte au casă (77,77 %). Dintre cei fără casă unul a fost servitor în 1748 („fuit servus”) iar celălalt nu a fost de față deși el plătește impozit pe ambii ani. Pe lângă aceștia mai este unul care, în afară de casă, nu mai are nimic pentru că a fost absent. Totuși el trebuie să plătească un impozit de 14 crăitari/1748 și 3,58 fl./1749. Există doar un singur scutit pe ambii ani: un plutaș („nauta”) care are o casă, 0,25 cb. semănături de primăvară și 0,25 merțe semănătură de porumb.

Pe ansamblu, pământurile arabile au o capacitate medie de 1,5 câble pe care au semănat cultură de toamnă 44,44 % (cu o medie de doar 0,56 cb.) în timp ce semănăturile de primăvară și porumbul au fost semămate de 66,66 % dintre contribuabili (cu o medie de 0,51 și, respectiv 0,20 mt.). Numărul de animale este și mai mic iar cei ce au boi au și impozitul mai mare — probabil pentru că pot executa munci agricole cu animalele iar din plata obținută pot să-și permită să semene mai mult. De fapt ei sunt singurii din această grupă care au toate categoriile de semănături și singurii care au pământuri arabile de 10, respectiv de 4 câble. Pe lângă cei doi boi ei mai au și vaci, porci iar cel cu pământ mai mult are și fânate (cu o capacitate de 1 car) și o junincă. Pe ansamblu, cei ce au boi reprezintă 33,33 %; vaci au 55,55 %; juninci are doar unul (11,11 %) iar porci au 22,22 %. Stupi are numai unul.

Comparând această grupă a celor fără sesie cu celelalte similare din satele amintite observăm că cei din Mocod plătesc un impozit mai mare decât impozitul mediu plătit în satul Poieni (dar în condițiile în care în Poieni în anul 1748 au plătit 62,4 % impozit iar în 1749, 85,5 %. În timp ce în Mocod cei ce au plătit impozit au reprezentat 77,77 %). În schimb cei fără sesie din Aluniș și Zagra plăteau un impozit mediu mai mare decât în Mocod. Astfel, dacă s-ar face o ierarhizare a celor fără sesie în funcție de plata impozitelor ordinea ar fi: Aluniș (impozit mediu 6,52 fl./1748 și 7,4 fl./'49), Zagra (4,14 fl./'48 și 5,05 fl./'49), Mocod (2,98 fl./'48 și 3,58 fl./'49), Poieni (1,61 fl./'48 și 3,53 fl./'49) iar Suplaiul nu are această grupă de contribuabili. Astfel, deși Alunișul este un sat mic și situat într-o poziție nefavorabilă, există totuși oameni înstăriți.

Din cele analizate până acum rezultă că în satul Mocod, deși se află într-o poziție geografică favorabilă, nu neapărat sunt și cei mai bogați oameni. Ba chiar mai mult, satele situate la o altitudine mai mare plătesc un impozit mai mare în condițiile în care principala ocupație este creșterea animalelor. De fapt, în satele amintite și preoții sunt mai înstăriți

(cu excepția Suplaiului). În Mocod, în conscripție au fost înregistrați 2 preoți (deși în statistica românilor realizată de Petru Aron sunt identificați 4 preoți și un „aeditui sacristani“), fiecare cu câte o casă, semănături și animale. Unul dintre ei are venituri suplimentare realizate din morărit.

Din cele 13 văduve, două (15,38 %) nu au casă iar una nu mai are nimic deși plătește un impozit de 1,45 fl./1749. Într-o situație asemănătoare se află o altă văduvă ce are însă și o casă și ogoare cu o capacitate de 1 câblă.

Dintre aceste văduve doar cinci (38,46 %) au sesii. Ele seamănă mai mult toamna (61,53 %) apoi porumb (53,84 %) și semănături de primăvară (53,84 %). Și fânate au numai două (15,38 %) iar boi au 38,46 %; vaci au 30,76 %, oi au 7,69 % iar porci au 46,15 %.

Cei mai săraci din acest sat sunt cei doi țigani (care au câte o casă, semănături de porumb și câte un bou) ce plătesc impozitul potrivit obiceiului vechi și care se ridică la 51 crăițari în fiecare an, la amândoi.

Acestora mai trebuie adăugați și cei trei peregrini care plătesc și ei un impozit minimal (pe unul din ani), sau nu plătește nimic (este cazul unuia). Impozitul plătit se ridică, în medie, la 1,15 fl./1748 și 1,05 fl./1749.

Din analiza celor 5 sate ale Văii Țibleșului se pot trage mai multe concluzii: în primul rând se observă că satele mai mari (deci cu un număr mare de contribuabili) se află la o altitudine mai joasă, dar nu este o regulă ca tot acestea să plătească și cel mai mare impozit mediu sau, în orice caz, acest impozit mediu nu urmează ierarhia satelor în funcție de mărimea lor. Cauza acestor diferențe s-ar datora criteriilor care contribuie la stabilirea impozitului pe familie unde sunt luate în considerare veniturile din: agricultură, creșterea animalelor, sau alte ocupații anexe (morărit, producerea și vinderea rachiului sau a împletiturilor de nuiete). Astfel, impozitul mediu cel mai mare, în 1748 a fost plătit de contribuabilii satului Zagra și ajunge la 9,72 florini, urmat apoi de cel plătit în satele Aluniș (9,08 fl.), Suplai (7,92 fl.), Mocod (7,54 fl.), și Poieni (6,21 fl.).

În schimb, situația scutiților este diferită : cel mai mare număr de scutiți există în Poieni (14,03 %) urmat de Suplai (8,69 %), Aluniș (8,33 %), Mocod (6,26 %), Zagra (6,10 %). Ca atare, aici se observă că numărul celor scutiți este mai mare în satele situate la altitudine mai mare (care au un număr mai mic de contribuabili). Printre cauzele scutiților se pot aminti : ocuparea unei funcții, neprezența contribuabilului respectiv în momentul realizării conscrierii (de exemplu, în Poieni, din opt scutiți trei au fost neprezenți — 37,5 %) ; faptul că contribuabilul respectiv este tânăr căsătorit sau necăsătorit ; sunt păstori, pescari, plutăși și plătesc potrivit vechiului obicei ; alții sunt sub protecția preotului (de exemplu ginerile preotului din Poieni), sau există cazul unei văduve de preot. Interesant este că această ordine a satelor în funcție de numărul scutiților se păstrează și în 1749, cu specificarea că acum numărul celor scutiți scade, astfel : în Poieni scade de la 14,03 % la 8,77 % ; în Suplai rămâne 8,61 % ; în Aluniș la fel, rămâne la 8,33 % ; în Mocod scade de la 6,62 % la 5,96 % iar în Zagra scade de la 6,10 % la doar 3,7 % scutiți. În schimb, ordinea mediilor în funcție de impozitul plătit în 1749 este alta decât în 1748 : cel mai mare impozit este plătit de satul Aluniș (12,80 fl.) urmat de Suplai cu 11,90 fl., Zagra cu 9,97 fl., Poieni cu 8,67 fl. și Mocodul cu 8,14 fl. Se observă deci o creștere a impozitului mediu față de 1748. Restanțe la plata impozitului nu sunt decât în satul Mocod (5 restanțe ce reprezintă 3,31 % din totalul contribuabililor).

Mai trebuie specificat că dintre cei scutiți aproape toți au casă cu excepția a două văduve (una în Zagra pentru care plătește ginerile ei iar cealaltă în Mocod) și a patru contribuabili din Poieni (dintre care doi nu au fost prezenți în momentul conscrierii). Deci se observă că satul Poieni este un sat sărac având în vedere impozitul mediu plătit de contribuabili și numărul mare al scutiților (14,63%/1748, respectiv 8,77%/1749). Dintre scutiți 36,36% nu au casă.

În general numărul celor fără casă, la nivelul unui sat, este destul de mic, iar satul cu cel mai mare număr de contri-

buabili fără casă este tot Poieni (15,25 %) urmat de Zagra (9,45 %), Mocod (5,88%), Aluniș (7,98 %) și Suplai (4,14 %). De obicei cei fără casă nu au nici sesie.

Pe de altă parte, numărul contribuabililor cu sesie întreagă în folosință este mai mare în satele de altitudine (deci unde nu se practică o agricultură rentabilă). Astfel în Suplai 79,16 % din contribuabili au în posesie câte o sesie întreagă ; în Poieni 50,84%, în Aluniș 44,73 %, în Zagra 31,08 % iar în Mocod 29,41 %. Ceilalți contribuabili au câte 1/2 ; 1/3 ; 1/4 ; 1/5 sau nici o parte de sesie (în Poieni, în această situație se află 18,64 % ; în Mocod 14,34 % ; în Aluniș 10,52 % ; în Zagra 7,20 % iar în Suplai 4,16 %). De asemenea se mai poate observa că unii din acești contribuabili dețin pământuri arabile sau fânețe și în alte sate. Faptul că 64,58% dintre acestea sunt în Districtul Inferior al Bistriței, 22,91 % din Districtul Superior al Bistriței și doar 14,28 % din alte Comitate demonstrează o mișcare mică a populației și redusă la satele din jur.

În altă ordine de idei se mai poate observa că impozitul este mai mare în zonele unde se cresc animale mai multe. Numai așa se poate explica de ce în Suplai, de exemplu, se plătește un impozit mare în condițiile în care cantitățile semănate sunt mici iar agricultura nu este o ramură rentabilă.

Aceste analize mai demonstrează și altceva : faptul că la altitudini mari semănăturile cele mai rentabile sunt cele de primăvară (semănate de 95,83 %) în timp ce porumbul nu a fost încă aclimatizat. Tot în acest sat procentul sesiilor pustii este cel mai ridicat (23,28 % din cei 34 înscriși dacă luăm în considerare și pe cei 11 ce ocupă sesiile pustii). Sesiile respective sunt părăsite de 50 ani în majoritatea cazurilor (63,63 %) pentru care trebuie să se plătească un impozit mediu de 1,128 fl. (din care 54,54 % plătesc peste un florin). În celelalte sate procentul celor care ocupă sesiile pustii scade ajungând la 5,46% în cazul Mocodului (Poieni 23,28 % ; Aluniș 16,27 % ; Zagra 7,79 %). De asemenea și perioada de timp de când sesia a fost părăsită scade ajungând ca la Mocod o sesie să fie părăsită de doar trei ani. De fapt or-

dinea în funcție de sesiile părăsite este convingătoare : limita minimă existentă în Aluniș este de 30 ani, în Poieni de minim 15 ani, în Suplai de 6 ani (dar din 11 cazuri de sesii pustii 7 sunt părăsite de 50 ani), în Zagra de 5 ani, în Mocod de minim 3 ani.

Ca atare la altitudine joasă, unde se poate practica o agricultură mai intensă limita minimă de când sesia a fost părăsită este mai mică comparativ cu satele situate la altitudine mai mare și unde principala ocupație este creșterea animalelor. Impozitul mediu cel mai mare ce trebuie plătit pentru astfel de sesii este de 1,128 fl. și este plătit în satul Suplai (unde 32,35 % dintre cei înscrși stau pe sesii pustii). În schimb, media cea mai mică ce trebuie plătită pe astfel de suprafețe o au cei din Zagra (0,59 fl.) dintre care doar 27,77 % trebuie să plătească peste 1 florin sau 1 florin impozit.

Comparând numărul de animale deținute de contribuabilii acestei zone se observă că în satele unde se practică o agricultură mai rentabilă (satele Zagra, Mocod) numărul boilor și al porcilor este mai mare decât în satele cu o agricultură slabă (Suplai, Aluniș, Poieni) dar unde numărul oilor și al stupilor de albine este vizibil mai ridicat (de exemplu, în Suplai contribuabilii au, în medie, 12,79 oi

și 1,16 stupi, în timp ce cei din Zagra au, în medie, doar 3,34 oi și 0,5 stupi/contribuabili).

În schimb dacă comparăm cantitățile semănate se poate vedea că, pe departe în Zagra și Mocod sunt cele mai mari (unde se seamănă, de fapt, și săcăreț. Singurul sat unde se mai cultivă această cereală este Alunișul).

Pe lângă aceste două surse de venituri, importante sunt și cele obținute din morărit (practicat în Poieni de 23,72 % din contribuabili ; în Zagra de 19,81 % ; în Mocod de 12,83 % în Aluniș de 5,26 % ; în Suplai de 4,16 %), din cârciumărit (Aluniș 2,63 % ; Zagra 2,3 % ; Mocod 0,67 %) și a împletiturilor de nuiete (Aluniș 10,52 % ; Mocod 4,72 % ; Zagra 3,68 % ; Poieni 6,77 %). Dintre cei ce se ocupă de aceste activități doar 4,65 % le practică pe toate trei.

În concluzie se poate afirma că pe V. Țibleșului anterior de constituirea Regimentului de graniță Năsăud, agricultura nu a constituit principala ocupație în viața economică a populației datorită nerenatabilității ei. Ca atare, agricultura (cultivarea plantelor) nu a fost cel mai important criteriu în stabilirea impozitului. În plus se vede o creștere vizibilă a impozitului în anul 1749 față de 1748, proces influențat de situația în care se afla Imperiul.

THE CONSCRIPTION FROM 1750 IN INFERIOR DEPARTMENT OF BISTRIȚA

(Abstract)

At the same time with the Peace of Karlowitz the ratio of the forces changed in this part of Europe. The Habsburgic Empire was now the one that assured the order while the Ottoman Empire had to recognize itself a defeated. As Transylvania was under its domination, the Habsburgic were in a different situation that from Austria of the West: the domanial situations were bigger than the fiscal ones, the absolutist state had to interfere in the relationship between master and serf. The problem of tax settlement in Transylvania was also determined by the crisis situation in which the Empire was because of the loosing battles.

The Conscription from 1750 was just at the basis of the new fiscal reform introduced in 1754 that removed the old constraint (tax) system of the „calculi” and „poartă”. Analysing the five villages (Mocod, Zagra, Poieni, Aluniș, Suplai), we could notice the various criteria that are at the basis of the amount tax establishment.

It can be explained only in this way why villages situated at high height (Suplai), where animals can be bred but where there is not a profitable agriculture, can pay a medium tax bigger than the villages from the Someș Valley (Mocod), though in the first case the number of those wich are tax free is larger. So,

the tax is not paid only according to the size of the domain but very important is also the number of the animals. Something more is added here: the obtained from milling, beer selling (publican's trade) or from wickerworking.

Concerning the economic life of the Tibles Valley, it could be noticed that before the constitution of the border regiment in Năsăud, the agriculture (plants crop) wasn't the main its occupation of the population because of

unprofitableness in this submountain zones. That's why, beside the practice on a low scale of some agricultural branches, Tibles Valley's inhabitants dealt with the marketing of the obtained products in household industry. Only after the militarisation of these villages, it became a necessity the avoidance of bringing agrarian products from other places through the development of a local production based on the improvement of plant species and of animal breeds.